

Emor II (Leviticus 21 t/m 24)

4 mei 2014 / 4 Ijar 5774

Leviticus 21: 1-9 (Naardense)

Thema: De heiliging van de Naam, *kidoesj haSjem*, en de Staat Israel

Inleiding

Op het synagogaal rooster stond gisteren Sidra Emor ('Zeg' tot de priesters..), Leviticus 21 t/m 24. We lezen vanmiddag het begin daarvan, en horen dan de echo nog van de vorige Sidra: Kedosjiem; heilig zul je zijn...

En het is 4 mei: dodenherdenking. En het is 4 Ijar. Een week geleden was het Jom haSjoah, het herdenken van de holocaust, beter gezegd de Sjoah (de Nacht), op 27 Nisan, de dag dat het getto van Warschau viel. Morgen is het *Jom haZikaron* (gedenkdag voor de gevallen soldaten bij het creëren en verdedigen van de staat Israel in 1948). De dag daarna is het *Jom ha'Atsmaoet* (dag van de Onafhankelijkheid van Israel). Dat confronteert ons met de staat Israel waaromheen zoveel controverse is.

Vanmorgen stond op het leesrooster van de kerk 1 Petrus 2. De oproep een koninkrijk van priesters en een heilig volk te zijn; woorden die hun bron hebben in de Sidroth Kedoosjiem en Emor.

Binnen Israel - zo hoorden we de laatste weken en in Sidra Emor opnieuw - zijn er mensen die dicht bij het Vuur staan, dichtbij het Midden van alles: mensen die als priester (of als koning) geroepen zijn met uitzonderlijk gedrag het volk tot voorbeeld te zijn, een lichtend voorbeeld voor de 'heiliging van Gods Naam'. De Sidra Emor (Lev. 21 t/m 24) begint met zich te richten tot die priesters. Tien keer komen we in de eerste parasja de oproep tegen om heilig te zijn; bijna altijd gepaard met de waarschuwing Gods Naam niet te ontwijden.

Ik probeer iets van die thema's die ik noemde aan de orde te stellen via dat *Kidoesj haSjem*, de heiliging van de Naam: zo handelen dat de Naam geen reputatieschade lijdt maar juist het aanzien van de Naam vergroot wordt in de wereld.

Als aanvangstekst lezen we Leviticus 21: 6a

Heilig voor hun God zullen ze wezen, en niet ontwijden de Naam van hun God.

Er gebeuren dingen waardoor ik het spoor soms helemaal bijster ben, als een verdwaalde toerist sta toe te kijken. In Rome komen 1 miljoen mensen bijeen om de heiligverklaring van twee mensen mee te maken. In Oekraïne voltrekt zich met veel geweld een scheiding van geesten die heel Europa instabiel dreigt te maken. En in Nederland zal binnenkort een rechter uitspraak doen of een 'stemfie', een zg 'selfie' in een stembureau, geoorloofd is. Alle drie berichten vind ik, elk weer om een andere reden, vervreemdend. Soms denk ik, wat zijn wij hier in de Leerdiensten Tora en Evangelie eigenlijk aan het doen? Excuus als ik hiermee ook u vervreemd van de wereld om ons heen. Wij gaan het dus hebben over *Kidoesj haSjem*.

Ik begin vanmiddag met het voorlezen van een artikel in de *Jerusalem Post* uit 1988. Ik citeer:

In een communiqué uitgegeven vóór de opstand in het getto van Warschau – die opstand vond plaats van 19 april tot 16 mei 1943 tot ze in bloed werd gesmoord –, herijkte rabbi Jitschak Nissenbaum het historische begrip kidoesj haSjem. Tot dat ogenblik, zei hij, wilde de vijand Joden van hun geloof beroven, en reageerden zij door in plaats daarvan hun leven te geven. Maar nu wilde de vijand ons van ons leven beroven, zonder enige andere keuze. Op de traditionele wijze van hardnekkig verzet tegen de wens van de vijand, moeten we al het mogelijke doen en zelfs het onmogelijke doen om te vechten voor ons leven. Volgens deze nieuwe betekenis van kidoesj haSjem moet het leven zélf worden gezien als een Godsdienstige kwaliteit van de hoogste orde, aan niets gelijk te stellen dan aan het geloof zelf. In onze dagen heiligt men de Naam van God niet door het opgeven van het leven voor zijn geloof, maar door te vechten voor het behoud van Joods leven zonder meer.

In zekere zin was het uit de opstand in het getto van Warschau – waarbij Joden verklaarden te zullen vechten tegen hen die hun leven ontkenden – dat de Staat Israel voortkwam, en waaruit men later de kracht putte om de vijanden te weerstaan die hen de zee in wilden drijven. Zo schrijft de Joodse historicus Chaim Hillel Ben-Sasson: 'de moed en de heldhaftigheid die in de 20^e eeuw getoond is bij de verdediging van de Staat Israel, kan gezien worden als de rechtstreekse erfenis van de moed waarmee Joden in alle generaties het beginsel van kidoesj haSjem hebben hoog-gehouden'. (einde artikel)

In schril contrast met deze woorden staat de houding van de Lubavitscher Rebbe Shalom Dover Shneerson en allen die zijn gedachtengoed delen. Zij duiden de stichting van de Staat Israel als een heiligschennis van de wil van God. Zij zien die als een ontheiliging van de plechtige eden van de Joden, dat zij namelijk 'niet het Einde (= de eindtijd=de verlossing) zouden afdwingen'. De traditionele messianistische leer is immers dat alleen God Israel mag verlossen uit zijn ballingschap. Maar het geweld waardoor de Staat Israel nu is ontstaan zien zij als 'de bron van alle bronnen van onzuiverheid in de volle reikwijdte van alle mogelijke schade die de hele wereld zal bezoedelen'.

U zult begrijpen dat deze laatste groep Joden de Onafhankelijkheidsdag dus niet viert.

Wie moet je gelijk geven? Welk standpunt is zuiver? Wat is *kidoesj haSjem*? Het is zo'n typisch Joodse discussie die generaties en zelfs eeuwen lang kan duren voordat er een antwoord wordt geformuleerd; en dan nog zal dat antwoord geen dogma worden. Ze hebben er in elk geval waarachtig de mening

van Nederlanders niet voor nodig om diepgaande en felle discussies te voeren over de Staat Israel. Laten wij ons straks om 20.00 uur maar bezinnen op het feit dat we zonder veel protest zo'n 110.000 Joden uit ons land hebben laten afvoeren, van wie bijna allen in de vernietigingskampen zijn omgebracht. Bovendien is de kritiek uit de wereld op Israel vaak goedkoop en heeft niet die diepte en die existentiële lading van de discussie zoals tussen Joden zelf. Want dat is toch, wat ook je standpunt is, existentieel en van een ten hemel schreiend gehalte, dat *rabbi Jitschak Nissenbaum* en vele na hem deze nieuwe inhoud voor *kidoesj haSjem* formuleerden. Ging het eerst om het geloof van de Joden, was er bij alle Jodenvervolging in Europa vanaf het jaar 1000 in elk geval nog een escape mogelijk door je te bekeren tot het christendom, vanuit Hitler-Duitsland ging het er alleen nog maar om elke Jood op te sporen en te doden; alleen omdat hij of zij Jood was. En *kidoesj haSjem* betekent dan, aldus Nissenbaum, alleen nog maar ervoor te zorgen dat de Joden blijven bestaan. Dus: vechten voor je leven, voor het blote bestaan als Jood; en dat stelt de NAAM present in de wereld.

En van die gedachte, dat standpunt, is de Staat Israel voor vele Joden het symbool geworden. Op 3 juli 1950 is daar de Wet op de Terugkeer aangenomen: dat iedere Jood (geboren of genaturaliseerd) of iedere andere persoon met een Joodse afkomst (die teruggaat tot één van zijn of haar grootouders aan beide kanten) zich in Israel mag vestigen!! Van waar ook ter wereld komend, welke taal ook sprekend, straatarm of rijk, ziek of gezond. Om met die Wet tegemoet te komen aan de bijna waanzinnige behoefte van Joden aan een veilige plaats in de wereld, gewoon om *te leven*; het blote bestaan, meer niet. In een wereld waarin straathonden vaak beter behandeld worden dan Joden, komen door deze Wet in deze Staat overal vandaan Joden *naar huis*. Tegelijk zadelt die keuze en dat privilege de Staat en de regering van Israel op met een groot probleem. Want vanuit moreel oogpunt zijn alle burgers in de Staat Israel gelijk en heeft in deze democratie in principe iedereen gelijke rechten; maar Joden gaan voor! Plus: vanuit democratisch oogpunt kan het jodendom ook bedreigd worden wanneer een meerderheid van de bevolking die kant op zou gaan. Nou, los dat probleem maar eens op! Hoe moet je daar een volkomen consequente en ethisch verantwoorde politiek voor vinden? Premier Netanyahoe lijkt de laatste tijd daarom ongelijkheid te propageren of zelfs te opteren voor een puur Joodse staat. Maar daar is vanuit Joodse optiek juist weer weerstand tegen: want het gaat toch om de hele mensheid; waar blijft dan 'de zorg voor de vreemdeling'? Wat is *kidoesj haSjem*? Puur het leven van Joden overal ter wereld redden door ze een veilig thuis te bieden; zodat het Joodse leven in elk geval blijft bestaan? Of ze dit veilig thuis niet bieden, en in de geest van de Lubavitscher Rebbe zeggen: wacht nou maar op God? Hij zal jullie verlossen.

Hoe bestaat het eigenlijk dat er 1878 jaar na de vernietiging van Jeruzalem en de verstrooiing van de Joden over de hele wereld er nog Joden zijn die weten dat ze Jood zijn en die dan in 1948 onmiddellijk reageren op de stichting van de Staat Israel? Maar al die jaren, al die eeuwen hebben ze nooit vergeten uit te spreken - bij het opstaan en het slapen gaan, bij elke handeling, bij het breken van het brood, in elk gebed bij elke zegenspreuk - : de hunkering naar Sion en Jeruzalem.

Kidoesj haSjem. Wat is het? Het heeft in elk geval niets te maken met de heiligverklaringen vanuit Rome. Want het gaat niet om *na* dit leven, maar om

hier en nu als Sidra Emor oproept tot heiligheid. En het gaat ook niet om individuen. De rabbijnen leren: overall waar in de Tenach tot heiligheid wordt opgeroepen, wordt er óf een meervoudsvorm gebruikt óf naar een collectief verwezen. Nooit wordt van één persoon gezegd dat hij heilig is. Er zijn geen heilige individuen. Er bestaat alleen de gezamenlijke inspanning van een collectief om heilig te zijn (ook in NT).

En wat betekent daarbij 'heilig'? Is dat hetzelfde als puur en goed?

Nee, kennelijk niet. Wie is 'goed?', vraagt Paulus, en hij antwoordt gelijk: niet één. Zelfs Jezus zegt: 'wat noemt u mij 'goed'; niemand is goed dan God alleen. Abraham Joshua Heschel wijst ons een weg. Hij zegt ergens: Het tegenovergestelde van het slechte is niet het goede, maar het heilige.

Er is Kwaad in de wereld, slechtheid, immoreel gedrag, onrein denken en doen. Het tegenovergestelde daarvan is niet de 'goede mens', maar is het collectief van een 'heilig volk'. Er is een gemeenschap in de wereld die heilig wordt gehouden en tot heiligheid wordt geroepen, apart wordt gehouden en tot apart handelen wordt geroepen, door de God die Heilig, apart is. Gecreëerd door en gericht op het Midden, op God; dat is 'heilig'. Dat dit volk er is, is Gods keuze, is zijn wil. Hij is er het ankerpunt van. Naar die beroemde woorden: Heilig zullen jullie zijn, want Ik ben heilig.

U hebt vorige week opnieuw gehoord dat het woord heilig in die uitspraak tweemaal verschillend wordt gespeld. Gods heiligheid heeft in het Hebreeuws een volledigere spelling vergeleken met de heiligheid van de mensen. Maar dat laat onverlet dat deze God zo'n volk creëert en heel de wereldgeschiedenis door blijft creëren. Hij laat niet los het werk van zijn handen, Hij heiligt hun leven, Hij creëert in hun leven de dynamiek van een leven uit een heilig Midden, uit een heilig Vuur. Zij zijn geen 'goed volk', maar zij zijn een 'heilig' volk, van Godswege; heilig *zullen* jullie zijn. En zelfs als zij niet leven vanuit dit Midden, gericht op dit Midden, zelfs als zij niet heilig leven, als er geen *kidoesj haSjem* bij hen aanwezig is, dan nog zorgt Hij ervoor dat zij blijven *leven*, en zelfs door hun blote bestaan een verschil maken tussen de volkeren. Israel zal bestaan! In de msschien wel allerkortste belijdenis in dit verband en in onze tijd samengevat als: Am Israel chai – het volk van Israel *leeft*; al draaien de Hitlers zich daarbij om in hun graf.

Is dan dus het bestaan van de Staat Israel als een thuis voor Joden waar hun leven beschermd wordt al *kidoesj haSjem*?

Maar nee, zeggen ook velen in christelijke kring, dat kan toch niet? Want het gaat om geloven en het gaat om leven naar de Tora en daar is weinig of niets van te zien in Israel. Kijk naar het onrecht dat Palestijnen wordt aangedaan door de regering van Israel. Kijk wat een ramp het wordt als je het land heilig gaat verklaren, kijk wat een ramp het wordt door zo'n heel volk heilig of uitverkoren te verklaren. De enige goede Jood is een *gelovige* Jood. En dan vooral ook een Jood die zich verbreedert met zijn of haar christelijke broeders en zusters, ook in Palestijnse kring. Het gaat toch niet om etniciteit maar om ethiek? En in elk geval zal het er toch ook voor de Staat Israel om gaan om gerechtigheid te doen!? Bijbelse gerechtigheid waar Israels profeten ook altijd toe oproepen. Al het huidige geweld – mensen die worden gekleineerd bij checkpoints, olijfgaarden die worden vernietigd, Palestijnen die hun huis en grond onteigend zien – dat heeft allemaal niets van doen met de komst van Gods Koninkrijk. Nee, wie zal dat bestrijden? Het lijkt ook de bevestiging van de woorden van de Lubavitscher Rebbe: Israel wordt 'de bron van alle bronnen van onzuiverheid in

de volle reikwijdte van alle mogelijke schade die de hele wereld zal bezoedelen'. De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft inmiddels besloten om de Staat Israel - als enige staat ter wereld - op elke agenda van elke vergadering te zetten; 'eeuwige bron van zorg'.

Ik weet het allemaal niet. Ik ben een verdwaalde toerist in deze wereld. Ik signaleer alleen dat *de manier van leven* van een Jood altijd al een struikelblok was in de westerse christelijke wereld en ook daarbuiten. En ik signaleer dat nu al bijna een eeuw zelfs *het leven* van een Jood al gezien wordt als een struikelblok. Zeker sinds dat leven zich concentreert in de Staat Israel.

En ik signaleer dat het Kwaad in de wereld zich altijd gericht heeft tegen het heilig volk. Dat overstijgt zelfs de tegenstelling tussen Oost en West in Oekraïne. Dat Kwaad is *etnisch* gericht, tegen het blote bestaan van het volk gericht. Het is *niet ethisch* gericht, het vraagt zich niet af wie er ethisch gezien een goede Jood is of niet. Alleen een *dode* Jood is daar een goede Jood.

Ik signaleer dat Petrus in zijn brief Jezus een struikelblok voor ieder noemt, en daarbij refereert aan Psalm 118 en Jesaja 8 waar het in principe God zelf is die een struikelblok is geworden voor zowel zijn eigen volk als voor de volkeren der aarde. Waardoor Jesaja zelfs komt tot de aparte woorden: 'Ik stel mijn vertrouwen op de HEER, hoewel Hij zich voor het volk van Jakob verborgen houdt; ik heb mijn hoop op Hem gevestigd' (Jes.8:17).

Ik denk dat ik me bij die woorden aansluit. Want in Jezus heeft ook mijn leven een Midden gevonden, een dynamisch Midden van waaruit existentieel een heel volk leeft; een koninkrijk van priesters, een heilig volk; een collectief; een Kerk. Al vraag ik me wel eens waarom wij hier en nu en in de afgelopen eeuwen als Kerk in Europa niet veel meer te lijden hebben gekregen van de kant van het Kwaad. Waarom is onze Jezus zo weinig als een struikelblok ervaren? Waarom zijn *wij* als Kerk zo weinig als een struikelblok ervaren? Waarom struikelt men niet over *ons* blote bestaan als christenen, terwijl er in Nederland en elders inmiddels al zoveel struikelstenen in trottoirs zijn ingemetseld die verwijzen naar dat andere heilig volk dat wel uit hun huis werd verwijderd? Is de God die zich - naar de woorden van Jesaja - voor *hen* verborgen houdt dan meer aanwezig, meer present en meer struikelblok, dan de God die zich aan *ons* - zo zeggen wij als christenen - in Jezus Christus heeft geopenbaard?

Dat zijn zo van die vragen waarvoor deze leerdiensten Tora en Evangelie u en mij stellen.

Wat is *kidoesj haSjem*? Waar is het volk dat teken is van Gods presentie?